CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PAOLO MENGOZZI
prezentate la 11 ianuarie 2007 [1]

1. Prin hotărârea din 21 aprilie 2005 [2] (denumită în continuare „hotărârea atacată"), Tribunalul de Primă Instanță (denumit în continuare „Tribunalul") a respins acțiunea formulată de Holcim (Deutschland) AG împotriva Comisiei, prin care solicita rambursarea comisioanelor de constituire a garanției bancare achitate în scopul de a amâna plata unei amenzi aplicate pentru încălcarea articolului 85 din Tratatul CE (care a devenit articolul 81 CE), printr-o decizie, anulată ulterior, a aceluiași Tribunal.

2. Prin recursul formulat, recurenta solicită Curții anularea hotărârii atacate și obligarea Comisiei la rambursarea comisioanelor respective, majorate cu dobânzi de întârziere.

În fapt

3. Prin decizia Comisiei din 30 noiembrie 1994 (denumită în continuare „decizia Ciment") [3], societatea Alsen Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH (denumită în continuare „ABZK") și societatea Nordcement AG au fost obligate la plata unor amenzi de 3,841 milioane EUR și, respectiv, de 1,85 milioane EUR pentru încălcarea articolului 85 din Tratatul CE.

4. ABZK și Nordcement au atacat această decizie în fața Tribunalului și, prevalându-se de opțiunea oferită de Comisie, au decis să constituie și să prezinte instituției o garanție

1 — Limba originală: italiana.

2 — Hotărârea Holcim (Deutschland)/Comisia (T-28/03, Rec., p. II-1357).

3 — Decizia 94/815/CE referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CE (cauza IV/33.126 și 33.322 – Ciment, JO L 343, p. 1).

bancară, evitând astfel obligația de a plăti imediat amenzile.

5. Prin hotărârea din 15 martie 2000 (denumită în continuare „hotărârea Ciment") [4], Tribunalul, printre altele, a anulat decizia Ciment în ceea ce privește societatea Alsen AG, aceasta rezultând din fuziunea societăților ABZK și Nordcement, care a avut loc între timp și care a devenit ulterior Holcim (Deutschland) AG (denumită în continuare „recurenta").

6. Prin urmare, recurenta a solicitat Comisiei rambursarea comisioanelor de constituire a garanțiilor bancare, care se ridică la 139 002,21 EUR. Comisia a refuzat această rambursare.

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

7. Printr-o cerere depusă la grefa Tribunalului la 31 ianuarie 2003, recurenta a solicitat obligarea Comisiei la plata sumei indicate la punctul precedent, majorată cu dobânzi de întârziere de 5,75 % pe an începând cu 15 aprilie 2000, precum și la plata cheltuielilor de judecată.

8. Prin hotărârea atacată, Tribunalul a respins acțiunea și a obligat recurenta la plata cheltuielilor de judecată.

9. Cu titlu preliminar, Tribunalul a apreciat că acțiunea era inadmisibilă în măsura în care se întemeia pe articolul 233 CE [5] și a respins ca inadmisibilă cererea formulată de recurentă în subsidiar, prin care aceasta a solicitat interpretarea acțiunii, în măsura în care se întemeia pe articolul 233 CE, ca fiind o acțiune în anulare sau în constatarea abținerii de a acționa [6].

10. Apoi, Tribunalul a constatat că acțiunea conținea o cerere de reparare a unui prejudiciu în sensul articolului 235 CE și al articolului 288 al doilea paragraf CE [7]. Totuși, Tribunalul s-a pronunțat în sensul că această cerere era inadmisibilă din cauza prescripției prevăzute la articolul 46 din Statutul Curții de Justiție, în măsura în care cererea privea comisioanele de constituire a

4 — Hotărârea Cimenteries CBR și alții/Comisia (cauzele conexate T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, Rec., p. II-491).

5 — Hotărârea atacată, punctele 27-40 și punctul 1 din dispozitiv.

6 — Ibidem, punctele 41-46 din considerente și punctul 2 din dispozitiv.

7 — Ibidem, punctele 41 și 46.

garanțiilor bancare plătite de recurentă cu mai mult de cinci ani înainte de introducerea acțiunii [8].

11. În această privință, Tribunalul a reamintit că, potrivit jurisprudenței, termenul de prescripție a acțiunii în răspundere extracontractuală a Comunității nu începe să curgă decât atunci când sunt îndeplinite condițiile care guvernează obligația de a repara prejudiciul cauzat. În speță, Tribunalul a considerat că pretinsul prejudiciu cauzat recurentei s-a produs din momentul constituirii garanțiilor bancare (și anume, de la 3 mai 1995 pentru garanțiile constituite de ABZK și de la 18 aprilie 1995 pentru garanțiile constituite de Nordcement) și că, din acest moment, recurenta era în măsură să invoce răspunderea extracontractuală a Comunității, susținând existența unui prejudiciu viitor, dar cert și determinabil, din moment ce era previzibil cu o certitudine suficientă. În plus, Tribunalul a observat că prejudiciul pretins a avut un caracter continuu, întrucât comisioanele inerente constituirii garanțiilor citate anterior au fost calculate proporțional cu numărul de zile în care acestea din urmă erau în vigoare. Așadar, Tribunalul a constatat că prescripția se aplica, în funcție de data actului de întrerupere, perioadei anterioare, care depășea cinci ani la acea dată, fără a afecta drepturile născute în cursul perioadelor ulterioare, și că această prescripție nu a fost întreruptă decât prin introducerea acțiunii [9].

12. Cu privire la fond, Tribunalul a apreciat, referindu-se la partea din cererea în despăgubiri care nu era încă prescrisă, că acțiunea nu era întemeiată întrucât două dintre condițiile de angajare a răspunderii extracontractuale a Comunității nu erau îndeplinite.

13. În primul rând, Tribunalul a exclus faptul că încălcarea dreptului comunitar constatată în hotărârea Ciment în ceea ce privește ABZK și Nordcement a fost suficient de gravă în sensul jurisprudenței comunitare. În această privință, Tribunalul a constatat că, în speță, puterea de apreciere a Comisiei era în mod cert „redusă", însă că acea cauză care a făcut obiectul deciziei Ciment și al hotărârii Ciment era deosebit de complexă și că, prin urmare, Comisia se confrunta cu situații complexe care trebuiau soluționate, ținând seama și de dificultățile de aplicare a dispozițiilor din Tratatul CE în materie de înțelegeri, agravate de numărul mare de elemente de fapt ale cauzei [10].

14. În al doilea rând, Tribunalul a exclus faptul că legătura de cauzalitate dintre comportamentul atribuit pârâtei și prejudiciul pretins poate fi calificată drept suficient de directă în sensul jurisprudenței comunitare. Potrivit Tribunalului [11], comisioanele de constituire a garanției bancare ce au fost plătite de recurentă ar decurge din alegerea făcută în mod liber de aceasta din urmă de a nu executa obligația de plată a amenzilor în

8 — Ibidem, punctul 74 și punctul 3 din dispozitiv.
9 — Ibidem, punctele 59, 60, 63, 68-70 și 74.
10 — Ibidem, punctele 100, 102, 114 și 115.
11 — Ibidem, punctele 123 și 124.

termenul stabilit prin decizia Ciment și de a deroga, prin constituirea unei garanții bancare, de la regulile din tratat, care, pe de o parte, conferă un caracter executoriu deciziilor Comisiei care conțin obligații pecuniare în sarcina altor persoane decât statele [12] și, pe de altă parte, exclud efectul suspensiv al acțiunilor formulate în fața instanței comunitare [13].

Procedura în fața Curții și concluziile părților

15. Prin cererea depusă la grefa Curții la 13 iulie 2005, recurenta a introdus un recurs împotriva hotărârii citate anterior.

16. Recurenta solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate;

— obligarea Comisiei la plata sumei de 139 002,21 EUR, majorată cu dobânzi de întârziere de 5,75 % pe an începând cu 15 aprilie 2000 sau, în subsidiar, trimiterea cauzei în fața Tribunalului spre rejudecare;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

17. Comisia solicită Curții:

— respingerea recursului;

— obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată.

12 — Articolul 192 primul paragraf din Tratatul CE (care a devenit articolul 256 primul paragraf CE).

13 — Articolul 185 prima teză din Tratatul CE (care a devenit articolul 242 prima teză CE).

Analiză juridică

Cu privire la primul motiv de recurs, referitor la prescrierea parțială a dreptului la despăgubire

Argumentele părților

18. Recurenta susține că Tribunalul a interpretat greșit normele privind prescripția prevăzute la articolul 46 din Statutul Curții de Justiție. Aceasta reamintește că, potrivit jurisprudenței Curții, termenul de prescripție a acțiunii în răspundere extracontractuală a Comunității nu poate începe să curgă înainte de a fi îndeplinite toate condițiile care guvernează obligația de despăgubire [14]. În opinia recurentei, întrucât anularea deciziei Ciment era, în speță, o condiție a existenței obligației Comisiei de a rambursa comisioanele de constituire a garanției bancare, termenul de prescripție a dreptului la despăgubire nu ar fi început să curgă decât de la pronunțarea hotărârii Ciment. Recurenta subliniază că o acțiune în despăgubiri în urma unei decizii nelegale prin care au fost aplicate amenzi nu poate avea succes decât dacă acțiunea în anulare a unei astfel de decizii a fost admisă în prealabil.

19. Potrivit recurentei, în respingerea tezei recurentei privind *dies a quo* a termenului de prescripție, Tribunalul s-a întemeiat în mod greșit pe autonomia acțiunii în despăgubiri față de acțiunea în anulare. În această privință, recurenta arată că, în speță, nu se poate vorbi de autonomie completă între cele două tipuri de acțiuni, dat fiind că producerea prejudiciului era direct legată de introducerea acțiunii în anulare. Într-adevăr, constituirea unor garanții bancare ar fi devenit necesară tocmai pentru a introduce o astfel de acțiune împotriva deciziei Ciment.

20. În plus, Tribunalul nu ar fi ținut seama de faptul că, în momentul constituirii garanțiilor bancare, prejudiciul nu se concretizase încă. În acea perioadă, contrar celor reținute de Tribunal, prejudiciul nu era, de fapt, potrivit recurentei, nici determinat, nici determinabil, dat fiind că întinderea acestuia depindea de durata procedurii în anulare aflate pe rolul instanței comunitare.

14 — Hotărârea din 27 ianuarie 1982, Birra Wührer și alții/Consiliul și Comisia (256/80, 257/80, 265/80, 267/80 și 5/81, Rec., p. 85, punctul 10).

21. Recurenta susține de asemenea că Tribunalul a comis o eroare de drept considerând că prejudiciul era continuu. Ar fi vorba, dimpotrivă, de un prejudiciu unic, care rezidă în constituirea, printr-un contract unic, a garanției bancare și în comisioanele facturate în consecință de către bănci. Faptul că întinderea acestui prejudiciu depinde de durata procedurii în anulare nu l-ar transforma într-un prejudiciu produs în mod repetat și gradual. De altfel, Tribunalul s-ar fi contrazis atunci când a considerat, la punctul 63 din hotărârea atacată, că în speță ar fi fost vorba de un prejudiciu viitor, concluzionând în același timp, la punctul 69 din aceeași hotărâre, în sensul unei produceri graduale a prejudiciului.

22. În subsidiar, recurenta susține că Tribunalul nu a recunoscut, cel puțin, că prescrierea dreptului la despăgubirea comisioanelor de constituire a garanției bancare a fost întreruptă, chiar înainte de formularea acțiunii în despăgubiri, prin introducerea acțiunii în anulare îndreptate împotriva deciziei Ciment.

Analiză

23. Comisia observă că argumentul principal al recurentei consideră în ultimă instanță că hotărârea Ciment este faptul generator al răspunderii extracontractuale invocate, ceea ce ar fi absurd. În realitate, originea răspunderii ar trebui identificată în decizia Ciment sau în constituirea garanțiilor bancare. În plus, Comisia evidențiază faptul că, în momentul constituirii garanțiilor bancare, prejudiciul era determinat sau cel puțin determinabil, din moment ce puteau fi calculate valorile comisioanelor pe care recurenta le datora băncilor, pe baza ratelor stabilite în acest sens în contractele de garanție; prin urmare, Tribunalul nu ar fi comis nicio eroare de drept atunci când a considerat că prejudiciul pretins era suficient de concretizat în acel moment. Argumentul recurentei privind caracterul necontinuu al prejudiciului pretins nu ar face decât să confirme că acest prejudiciu s-a produs în momentul constituirii garanțiilor bancare, și nu la data pronunțării hotărârii Ciment. În sfârșit, nici argumentul prezentat de reclamantă cu titlu subsidiar nu ar putea fi întemeiat, dat fiind că din modul de redactare a articolului 46 din Statutul Curții de Justiție ar rezulta în mod clar că termenul de prescripție este întrerupt prin introducerea unei acțiuni în despăgubire, însă nu a unei acțiuni în anulare.

24. Potrivit articolului 46 din Statutul Curții de Justiție, „acțiunile formulate împotriva Comunităților în materie de răspundere extracontractuală se prescriu după cinci ani de la producerea faptului care a stat la baza lor".

25. Astfel cum Curtea a avut ocazia să observe, funcția prescripției este de a concilia protecția drepturilor individuale și principiul securității juridice [15]. Potrivit unei jurisprudențe constante, termenul de prescripție a acțiunii în răspundere extracontractuală a Comunității nu poate începe să curgă înainte de a fi îndeplinite toate condițiile care guvernează obligația de despăgubire și în special înainte ca prejudiciul să fie concretizat [16].

26. Recurenta consideră că în speță una dintre condițiile de angajare a răspunderii extracontractuale a Comunității constă în anularea deciziei Ciment.

27. Această teză ni se pare neîntemeiată.

28. Reamintim că angajarea răspunderii extracontractuale a Comunității și aplicarea dreptului la despăgubirea prejudiciului suferit depind de îndeplinirea unui ansamblu de condiții referitoare la existența unui act ilicit al instituțiilor comunitare, a unui prejudiciu real și a unei legături de cauzalitate între acestea [17].

29. Or, în primul rând, nu decurge deloc din jurisprudența comunitară că ar fi îndeplinită condiția privind caracterul ilicit al comportamentului instituției în cauză numai în momentul în care nelegalitatea a fost constatată pe cale judiciară. Constatarea pe cale judiciară a nelegalității este, evident, o condiție necesară pentru constatarea judiciară a răspunderii extracontractuale a Comunității, însă nu condiționează în niciun caz angajarea acestei răspunderi, și nici nu reprezintă momentul din care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii în despăgubire.

30. În cazul în care s-ar folosi un alt raționament, s-ar ajunge la situația în care s-ar lăsa creditorului însuși posibilitatea de a decide momentul din care începe să curgă termenul de prescripție. Într-adevăr, acest termen nu ar începe să curgă până când creditorul nu ar introduce o acțiune (în anulare și/sau în răspundere) *și* nu ar obține constatarea caracterului ilicit al comportamentului instituției.

31. Ni se pare evident că regimul prescripției pune în sarcina recurentului obligația de a

15 — Ordonanța din 18 iulie 2002, Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi/Comisia (C-136/01 P, Rec., p. I-6565, punctul 28).

16 — Hotărârea Birra Wührer și alții/Consiliul și Comisia, citată anterior, punctul 10, și ordonanța Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi/Comisia, citată anterior, punctul 30.

17 — Hotărârea Birra Wührer și alții/Consiliul și Comisia, citată anterior, punctul 9, și hotărârea din 14 octombrie 1999, Atlanta/Comunitatea Europeană (C-104/97 P, Rec., p. I-6983, punctul 65), precum și ordonanța Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi/Comisia, citată anterior, punctul 29.

aprecia el însuși, cu ajutorul eventual al consilierilor juridici, caracterul ilicit al comportamentului instituției. Este ceea ce Tribunalul a considerat în mod corect la punctul 65 din hotărârea atacată, observând că recurenta avea posibilitatea de a invoca o încălcare a dreptului comunitar din momentul adoptării deciziei Ciment. Pe de altă parte, însuși Tribunalul clarificase anterior, în hotărârea Hartmann/Consiliul și Comisia [18] și în hotărârea Bühring/Consiliul și Comisia [19], aspectul că, pentru a începe să curgă, un termen de prescripție presupune cunoașterea de către victimă a faptului care stă la originea prejudiciului, și nu a nelegalității acestuia.

32. În al doilea rând, contrar celor susținute de recurentă, nici anularea în prealabil a deciziei Ciment nu era necesară pentru a se putea considera în speță că prejudiciul care trebuia reparat era concretizat.

33. În această privință, Tribunalul a observat în hotărârea atacată că, în momentul constituirii garanțiilor bancare, prejudiciul pretins de recurentă era viitor, însă deja cert și determinabil, din moment ce era previzibil cu o certitudine suficientă. Acesta este motivul pentru care Tribunalul a apreciat că recurenta era în măsură să invoce răspunderea extracontractuală a Comunității începând cu acest moment și că tot din acest moment începuse să curgă, în speță, termenul de prescripție [20].

34. Printr-un astfel de raționament, Tribunalul pare să considere că termenul de prescripție a acțiunii în răspundere extracontractuală a Comunității începe să curgă în mod necesar din momentul în care exercitarea acestei acțiuni devine posibilă. De altfel, acesta este sensul în care s-a exprimat avocatul general Capotorti [21], care a observat în această privință că „orice termen de prescripție a unei acțiuni în justiție începe să curgă de la data la care acțiunea poate fi exercitată" și că, „în măsura în care se consideră că acțiunea întemeiată pe articolele 215 și 178 din Tratatul CEE [care au devenit articolele 288 CE și 235 CE] se poate introduce chiar și pentru prejudicii viitoare, momentul de la care se naște dreptul la acțiune reprezintă data *a quo* a prescripției".

35. Totuși, nu suntem convinși de această teză, care nu ne pare a fi în concordanță cu cele ce rezultă din jurisprudența Curții. Asemenea recurentei, ni se pare că această teză confundă în mod greșit chestiunea momentului din care începe să curgă termenul de prescripție cu aceea a admisibilității acțiunii în despăgubire.

18 — Hotărârea din 16 aprilie 1997 (T-20/94, Rec., p. II-595, punctul 112).

19 — Hotărârea din 4 februarie 1998 (T-246/93, Rec., p. II-171, punctul 68).

20 — A se vedea hotărârea atacată, punctele 60-63 și 68.

21 — Concluzii prezentate la 13 octombrie 1981 în cauza Birra Wührer și alții/Consiliul și Comisia, citată anterior, și hotărârea din 27 ianuarie 1982, De Franceschi/Consiliul și Comisia (51/81, Rec., punctul 4).

36. Pe de o parte, rezultă din jurisprudența Curții că articolul 288 CE nu interzice sesizarea instanței comunitare pentru ca aceasta să constate răspunderea Comunității pentru prejudicii iminente și previzibile cu certitudine suficientă, chiar dacă prejudiciul încă nu poate fi cuantificat cu precizie. Într-adevăr, în opinia Curții, se poate dovedi a fi necesar, pentru a preveni prejudicii mai importante, să se sesizeze instanța din momentul în care cauza prejudiciului este certă [22].

37. Pe de altă parte, rezultă din jurisprudența Curții că termenul de prescripție a acțiunii în răspundere împotriva Comunității nu poate să înceapă să curgă înainte de concretizarea prejudiciului ce se poate despăgubi, și anume înainte de producerea efectelor prejudiciabile ale actului comunitar nelegal [23].

38. În consecință, în opinia noastră, este perfect posibil să se introducă o acțiune în despăgubiri în temeiul articolului 235 CE chiar și atunci când prejudiciul încă nu s-a concretizat (cu condiția ca acesta să fie iminent și previzibil cu o certitudine suficientă), însă, în orice caz, termenul de prescripție nu va începe să curgă înainte de concretizarea prejudiciului.

39. În esență, jurisprudența citată la punctul 36 de mai sus tinde să permită introducerea unei acțiuni în răspundere care, în alte condiții, ar fi considerată prematură drept instrument de protecție anticipată, destinat să limiteze întinderea consecințelor prejudiciabile ale actului ilicit al Comunității. Totuși, posibilitatea acestei protecții anticipate nu are nicio incidență asupra *dies a quo* a termenului de prescripție. De altfel, aceasta răspunde și interesului Comunității. Într-adevăr, o astfel de posibilitate poate conduce la o limitare a sumei pe care Comunitatea ar trebui să o achite cu titlu de despăgubire în cazul în care ar fi îndeplinite condițiile de angajare a răspunderii extracontractuale a acesteia.

40. Astfel, deși este adevărat că termenul de prescripție nu poate să înceapă să curgă cât timp acțiunea în despăgubire nu este introdusă, nu este în mod necesar adevărat că acesta începe să curgă din momentul în care o astfel de acțiune devine posibilă.

41. Or, în speță, intervalul de timp dintre momentul în care prejudiciul a devenit *previzibil cu o certitudine suficientă* și momentul în care acesta *s-a concretizat* este minim. Primul moment coincide cu con-

22 — Hotărârea din 2 iunie 1976, Kampffmeyer și alții/Comisia și Consiliul (56/74-60/74, Rec., p. 711, punctul 6), și hotărârea din 14 ianuarie 1987, Zuckerfabrik Bedburg și alții/Consiliul și Comisia (281/84, Rec., p. 49, punctul 14).

23 — Hotărârea Birra Wührer și alții/Consiliul și Comisia, citată anterior, punctele 10 și 11, și hotărârea De Franceschi/Consiliul și Comisia, citată anterior, punctele 10 și 11.

stituirea garanțiilor bancare, astfel cum Tribunalul a observat în mod corect. Al doilea moment, cel din care începe să curgă termenul de prescripție, este identificat cu ziua următoare, întrucât, astfel cum a constatat Tribunalul [24], comisioanele de constituire a garanției bancare se acumulau pe o bază zilnică.

42. În orice caz, este adevărat că recurenta nu susține că termenul de prescripție a început să curgă din ziua care a urmat constituirii garanțiilor bancare. În schimb, aceasta afirmă că Tribunalul nu a luat în considerare faptul că prejudiciul s-a concretizat numai în momentul anulării deciziei Ciment. Or, această obiecție este în mod evident lipsită de temei, întrucât comisioanele de constituire a garanției bancare, care constituie prejudiciul pretins, au început să se acumuleze, astfel cum tocmai am arătat, din ziua care a urmat constituirii garanțiilor bancare, așadar, cu mult înaintea pronunțării hotărârii Ciment.

43. Desigur, hotărârea respectivă a înlăturat obligația recurentei de a plăti amenzile aplicate societăților ABZK și Nordcement prin decizia Ciment și, așadar, a făcut să înceteze acumularea comisioanelor de constituire a garanției bancare cu care se confrunta recurenta. În același timp, valoarea definitivă a acestor comisioane și, prin urmare, a prejudiciului invocat a devenit cuantificabilă.

44. Cu toate acestea, nu putem considera că termenul de prescripție nu a început să curgă înainte de acest moment. Jurisprudența privind curgerea termenului de prescripție impune ca prejudiciul să fie concretizat, dar nu și epuizat. De altfel, nu rezultă deloc din jurisprudență că acțiunea în despăgubire menționată la articolul 235 CE poate fi introdusă numai cu condiția ca prejudiciul pretins să fie cuantificabil cu precizie *în integralitate* la momentul introducerii acțiunii.

45. Așadar, în opinia noastră, Tribunalul a considerat în mod greșit în drept că, în speță, termenul de prescripție începea să curgă din ziua (corespunzătoare constituirii de garanții bancare) în care – prejudiciul devenind previzibil cu o certitudine suficientă – putea fi deja introdusă acțiunea în răspundere, iar nu din ziua în care prejudiciul s-a concretizat în mod efectiv. Considerăm totuși că obiecția recurentei, pe care o examinăm în prezent, trebuie în orice caz respinsă, chiar pentru alte motive, întrucât, contrar celor pretinse de recurentă, această concretizare nu a avut loc în momentul pronunțării hotărârii Ciment, ci în momentul scadenței primelor comisioane de constituire a garanției bancare, în ziua care a urmat constituirii garanțiilor respective.

46. În ceea ce privește celelalte obiecții ale recurentei, referitoare la producerea instantanee – și nu progresivă – a prejudiciului și la

24 — Hotărârea atacată, punctul 61.

întreruperea prescripției ca urmare a introducerii acțiunii în anulare împotriva deciziei Ciment, ni se pare evident că acestea nu pot fi admise.

Cu privire la al doilea motiv de recurs, referitor la condiția de nelegalitate a comportamentului Comunității

Argumentele părților

47. Argumentul privind producerea instantanee a prejudiciului nu îi poate folosi în niciun fel recurentei, din moment ce – chiar dacă ar fi fost întemeiat – prescrierea acțiunii în răspundere extracontractuală ar acoperi totalitatea prejudiciului pretins, și nu, astfel cum s-a constatat în hotărârea atacată, doar o parte a acestuia.

50. În principal, recurenta susține că Tribunalul a comis o eroare de drept considerând că răspunderea extracontractuală a Comunității presupune, chiar și în speță, existența unei încălcări suficient de grave a dreptului comunitar. În opinia recurentei, această condiție este impusă de jurisprudență numai pentru răspunderea extracontractuală a Comunității care decurge din acte legislative, iar nu pentru cea care decurge din decizii prin care sunt aplicate amenzi pentru încălcarea dreptului concurenței, decizii a căror nelegalitate ar fi suficientă pentru a da naștere acelei răspunderi.

48. Argumentul, invocat în subsidiar, referitor la întreruperea prescripției contravine modului clar de redactare a articolului 46 din Statutul Curții de Justiție, care enumeră limitativ actele de întrerupere a prescripției prevăzute de această dispoziție. În plus, introducerea unei acțiuni în anulare, prin însăși natura acesteia, nu poate avea ca efect întreruperea prescripției acțiunii în despăgubire, întrucât nu exprimă în sine voința de a exercita dreptul la despăgubirea prejudiciilor ocazionate de actul împotriva căruia este îndreptată această acțiune.

51. În subsidiar, recurenta susține că, în orice caz, în speță, Comisia a încălcat legea într-un mod suficient de grav și că în mod greșit Tribunalul s-a pronunțat în sens contrar.

49. Prin urmare, în opinia noastră, primul motiv al recursului trebuie respins.

52. În această privință, recurenta susține că Tribunalul, în primul rând, nu s-a limitat, în

ceea ce privește aprecierea aspectului dacă încălcarea dreptului comunitar de către Comisie era suficient de gravă, să ia act de faptul că decizia Ciment nu permitea instituției nicio marjă de apreciere. Prin luarea în considerare, drept criteriu suplimentar de apreciere, a complexității faptelor și a dificultăților de aplicare a reglementării comunitare privind înțelegerile, Tribunalul s-ar fi îndepărtat în mod greșit de jurisprudența care consideră marja de apreciere de care dispune instituția respectivă drept criteriul decisiv pentru constatarea existenței unei încălcări suficient de grave.

53. În al doilea rând, recurenta consideră că, în orice caz, faptele invocate împotriva societăților ABZK și Nordcement în decizia Ciment și aprecierea juridică a acestora nu erau atât de complexe încât să justifice o excludere a răspunderii Comunității, astfel cum a fost invocată în speță. Într-adevăr, Comisia trebuia pur și simplu să verifice dacă participarea societăților respective la schimbul de informații privind piața de export efectuat în cadrul European Cement Export Committee (denumit în continuare „ECEC") putea constitui o încălcare a dreptului comunitar al înțelegerilor. În mod greșit Tribunalul ar fi acordat importanță, împotriva recurentei, conchizând în sensul caracterului complex al faptelor și al problemelor juridice care constituiau obiectul deciziei Ciment, unor împrejurări exterioare societăților ABZK și Nordcement, precum și dificultăților inerente deciziei Comisiei de a trata în cadrul unei proceduri unice și al unei decizii unice faptele și poziția întreprinderilor respective și a întreprinderilor terțe.

54. În opinia Comisiei, Tribunalul nu a comis o eroare de drept atunci când a exclus faptul că adoptarea deciziei Ciment, în ceea ce privește societățile ABZK și Nordcement, constituie o încălcare suficient de gravă, și nici atunci când a apreciat că, tocmai pentru acest motiv, nu exista în speță o răspundere extracontractuală a Comunității.

55. Aceasta contestă relevanța distincției făcute de recurentă între acte normative și decizii individuale, care, în temeiul jurisprudenței celei mai recente, nu poate fi determinantă pentru a identifica limitele puterii de apreciere de care dispune instituția respectivă. În plus, aceasta apreciază că Tribunalul a ținut cont în mod corect și de complexitatea faptelor pe care Comisia trebuia să le evalueze. În sfârșit, argumentul recurentei prin care este negat caracterul complex al acestor fapte ar fi inadmisibil în cadrul unui recurs și, oricum, neîntemeiat, în măsura în care ar trebui să se țină cont – astfel cum a făcut Tribunalul – nu numai de situația întreprinderilor ABZK și Nordcement, ci și de situația de ansamblu a sectorului ciment în momentul faptelor, pe care însăși hotărârea Ciment ar fi calificat-o drept foarte complexă.

Analiză

56. În hotărârea atacată, după ce a reamintit că răspunderea extracontractuală a Comunității depinde de îndeplinirea unui ansamblu de condiții, printre care se numără nelegalitatea comportamentului reproșat instituțiilor [25], Tribunalul a subliniat în mod corect că, în ceea ce privește această condiție, jurisprudența Curții impune stabilirea unei încălcări suficient de grave a unei norme de drept care are drept obiect conferirea de drepturi particularilor [26].

57. Contrar celor susținute de recurentă, care se întemeiază în acest scop pe o jurisprudență de o vechime considerabilă [27], condiția existenței unei încălcări suficient de grave nu este limitată la cazurile în care comportamentul nelegal imputat instituției în cauză constă în adoptarea unui act normativ. Jurisprudența Curții citată de Tribunal, precum și cea ulterioară [28] nu limitează deloc în acest sens domeniul de aplicare al acestei condiții, care are, dimpotrivă, un caracter general [29].

58. Prin urmare, Tribunalul nu a comis nicio eroare de drept când a considerat că răspunderea extracontractuală a Comunității pentru prejudiciile pretins a fi fost suferite de recurentă din cauza adoptării deciziei Ciment presupunea constatarea unei încălcări suficient de grave a unei norme de drept care are drept obiect conferirea unor drepturi particularilor.

59. Apoi, în ceea ce privește aprecierea argumentului prezentat de recurentă în subsidiar, precizăm mai întâi că recurenta aduce în mod greșit critici Tribunalului pentru faptul că acesta nu a ajuns, după ce s-a admis că puterea de apreciere a Comisiei era în speță „redusă", la concluzia că, tocmai pentru acest motiv, exista o astfel de încălcare.

25 — Hotărârea atacată, punctul 86.

26 — Hotărârea atacată, punctul 87. Tribunalul menționează în această privință hotărârea din 4 iulie 2000, Bergaderm și Goupil/Comisia, (C-352/98 P, Rec., p. I-5291, punctele 40 și 42-44), hotărârea din 10 decembrie 2002, Comisia/Camar și Tico (C-312/00 P, Rec., p. I-11355, punctele 52-55), și hotărârea din 10 iulie 2003, Comisia/Fresh Marine (C-472/00 P, Rec., p. I-7541, punctele 24-26).

27 — Hotărârea din 2 decembrie 1971, Aktien-Zuckerfabrik Schöeppenstedt/Consiliul (5/71, Rec., p. 975, punctul 11), care condiționează răspunderea extracontractuală a Comunității pentru prejudiciile produse printr-un act normativ care implică alegeri de politică economică de existența unei încălcări grave a unei norme superioare destinate să protejeze particularii.

28 — Hotărârea din 23 martie 2004, Mediatore/Lamberts (C-234/02 P, Rec., p. I-2803, punctul 49), și hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/CEVA și Pfizer (C-198/03 P, Rec., p. I-6357, punctul 63).

29 — De altfel, recurenta săvârșește o eroare atunci când subliniază că toate hotărârile Curții la care Tribunalul face trimitere în cadrul punctului 87 din hotărârea atacată ar privi o răspundere izvorâtă din acte normative. Într-adevăr, hotărârea Comisia/Camar și Tico, citată anterior, privește o răspundere extracontractuală care decurge dintr-o decizie a Comisiei prin care aceasta din urmă respinsese o cerere de măsuri tranzitorii în sensul articolului 30 din Regulamentul (CEE) nr. 404/93 al Consiliului din 13 februarie 1993 privind organizarea comună a pieței în sectorul bananelor (JO L 47, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 12, p. 110).

60. Astfel cum arată recurenta, este adevărat că, potrivit jurisprudenței Curții, criteriul decisiv pentru a considera că o încălcare a dreptului comunitar este suficient de gravă este acela al nerespectării vădite și grave, de către instituția comunitară, a limitelor impuse puterii sale de apreciere și că marja de apreciere de care dispunea instituția în cauză reprezintă criteriul decisiv pentru constatarea existenței unei încălcări de acest fel [30].

61. Totuși, se poate deduce în egală măsură din această jurisprudență că regimul stabilit de Curte în temeiul articolului 288 al doilea paragraf CE ține cont, printre altele, de complexitatea situațiilor care trebuie soluționate, de dificultățile de aplicare ori de interpretare a textelor și, în special, de marja de apreciere de care dispune autorul actului contestat [31].

62. Așadar, Tribunalul nu a comis nicio eroare de drept atunci când, în scopul de a aprecia existența în speță a unei încălcări suficient de grave, a luat în considerare, în egală măsură, complexitatea situațiilor asupra cărora Comisia trebuia să se pronunțe și dificultatea aplicării dispozițiilor relevante din Tratatul CE.

63. Apoi, în ceea ce privește obiecția invocată împotriva aprecierii Tribunalului referitoare la complexitatea atât a situațiilor asupra cărora Comisia trebuia să se pronunțe, cât și a calificării juridice a acestora, considerăm că aceasta este admisibilă numai în măsura în care se aduc critici Tribunalului pentru că, în cadrul acestei aprecieri, a acordat importanță unor fapte exterioare societăților ABZK și Nordcement.

64. Într-adevăr, suntem de părere că nici aprecierea complexității faptelor, nici aprecierea complexității calificării juridice a acestora nu constituie probleme de drept, însă acestea trebuie analizate după modelul unei aprecieri a faptelor care, după cum știm, nu este supusă controlului Curții în stadiul unui recurs îndreptat împotriva unei hotărâri a Tribunalului, cu excepția cazului în care sunt denaturate elementele de probă prezentate acestuia din urmă [32], denaturare care nu este totuși invocată în speță.

65. Dimpotrivă, constituie o problemă de drept care poate fi examinată în acest stadiu faptul dacă, în cadrul aprecierilor respective, efectuate pentru a verifica dacă încălcarea dreptului comunitar în prejudiciul unei întreprinderi este suficient de gravă, se poate

30 — Hotărârile citate anterior Bergaderm și Goupil/Comisia, punctele 43 și 46, Comisia/Camar și Tico, punctele 54 și 55, Comisia/Fresh Marine, punctele 26 și 27, și Comisia/CEVA și Pfizer, punctele 64 și 66.

31 — Hotărârile citate anterior Bergaderm și Goupil/Comisia, punctul 40, Comisia/Camar și Tico, punctul 52, Comisia/Fresh Marine, punctul 24, și Comisia/CEVA și Pfizer, punctul 62.

32 — Printre multe altele, hotărârea din 11 februarie 1999, Antillean Rice Mills și alții/Comisia (C-390/95 P, Rec., p. I-769, punctul 29), și hotărârea din 8 mai 2003, T. Port/Comisia (C-122/01 P, Rec., p. I-4261, punctul 27).

sau nu ține seama în egală măsură de faptele și de poziția altor întreprinderi.

66. În ceea ce privește acest aspect, observăm cu titlu preliminar că, întrucât speța se referă la aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CE în legătură cu presupuse acorduri și practici concertate, cu alte cuvinte, încălcări care presupun prin definiție participarea a două sau mai multe întreprinderi, este absolut evident că existența unei încălcări a acestei dispoziții de către o anumită întreprindere nu poate fi verificată de către Comisie dacă se limitează să constate și să aprecieze fapte care se referă exclusiv la întreprinderea respectivă. Așadar, contrar celor susținute de recurentă, Comisia nu ar fi putut adopta o decizie distinctă privind numai ABZK și/sau Nordcement [33].

67. Obiecția recurentei se concentrează în esență pe faptul că Tribunalul s-ar fi prevalat de întinderea hotărârii Ciment pentru a demonstra complexitatea cauzei privind ABZK sau Nordcement, în timp ce, dimpotrivă, această întindere este doar consecința alegerii făcute, mai întâi de către Comisie, apoi de către Tribunal, de a trata mai multe *cauze conexe* în cadrul unei singure decizii [34].

68. Totuși, nu rezultă în niciun caz din hotărârea atacată că Tribunalul a dedus complexitatea faptelor și a aprecierii juridice a acestora din întinderea hotărârii Ciment.

69. Desigur, este adevărat că, în această privință, în prima parte a raționamentului său [35], Tribunalul pare să nu evalueze complexitatea faptelor specifice pe care Comisia le impută societăților ABZK și Nordcement, precum și celorlalte întreprinderi considerate răspunzătoare de cele două încălcări atribuite acestor societăți, ci complexitatea întregii cauze care a făcut obiectul deciziei Ciment (denumită în continuare cauza „Ciment").

70. În această privință trebuie reamintit că, prin decizia Ciment, Comisia a constatat existența unui număr mare de încălcări ale articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CE [36]. Totuși, numai două dintre aceste încălcări au fost constatate în privința societăților ABZK și Nordcement: cea menționată la articolul 1 din decizia Ciment, și anume un „acord având drept obiect respectarea pieților interne și reglementarea transferurilor de ciment dintr-o țară în alta", și cea menționată la articolul 5 din aceeași decizie, și anume schimbul de informații în cadrul ECEC „privind situația ofertei și a cererii în țările terțe importatoare, privind prețurile care pot

33 — A se vedea recursul, punctul 52, *in fine*.
34 — Ibidem.
35 — A se vedea hotărârea atacată, punctele 103-106.
36 — A se vedea decizia Ciment, articolele 1-7.

fi practicate la export, privind situația importurilor în țările membre și privind situația cererii și a ofertei pe piețele interne, prin care se urmărește evitarea incursiunilor concurenților pe piețele interne respective din cadrul Comunității".

71. Întrucât în hotărârea atacată se solicitase Tribunalului să evalueze complexitatea situațiilor care trebuiau soluționate, nu pentru a verifica dacă durata procedurii administrative era rezonabilă [37], ci pentru a verifica dacă încălcarea dreptului comunitar de către Comisie în prejudiciul societăților ABZK și Nordcement era suficient de gravă, suntem de părere că Tribunalul nu ar fi trebuit, *cu excepția unor precizări suplimentare,* care nu figurează totuși în hotărârea atacată, să se refere la cauza Ciment în sine, ci numai la încălcările imputate acestor societăți.

72. Observăm cu toate acestea, pe de o parte, că Tribunalul, referindu-se la cauza Ciment în sine, a scos în evidență în esență faptul că aceasta implica un număr foarte important de întreprinderi și în special cvasitotalitatea industriei europene a cimentului [38]. Or, din simpla lectură a dispozitivului deciziei Ciment reiese că fiecare dintre celelalte întreprinderi care au fost considerate răspunzătoare de încălcarea articolului 85 alineatul (1) CE ar fi participat, împreună cu ABZK și cu Nordcement, la încălcarea constatată la articolul 1 din aceeași decizie. Rezultă de aici că numărul de întreprinderi implicate în această pretinsă încălcare coincide perfect cu acela al întreprinderilor implicate în cauza Ciment și că dificultățile inerente numărului foarte important de întreprinderi implicate, la care s-a referit Tribunalul, existau așadar și pentru cel puțin una dintre cele două încălcări imputate societăților citate anterior.

73. Pe de altă parte, în continuarea raționamentului său, Tribunalul a observat că acea complexitate a situațiilor care trebuiau soluționate decurgea în special:

— din faptul că întreprinderile vizate de ancheta Comisiei erau membre ale Cembureau (Asociația europeană a cimentului) fie direct, *fie și numai indirect* (cu alte cuvinte, reprezentate de asociațiile lor respective) și că acest din urmă caz acoperea tocmai situația societăților ABZK și Nordcement [39];

37 — La punctele 104 și 105 din hotărârea atacată, Tribunalul a citat anumite constatări privind complexitatea cauzei care a făcut obiectul deciziei Ciment, care au fost făcute în hotărârea Ciment, în cadrul verificării caracterului rezonabil al duratei procedurii administrative.

38 — A se vedea hotărârea atacată, punctele 103, 105 și mai ales 114.

39 — A se vedea hotărârea atacată, punctul 107.

— din faptul că, în ceea ce privește partea din decizia Ciment care se referă în mod specific la aceste două societăți, Comisia s-a confruntat cu un ansamblu de documente probatorii a căror interpretare nu era evidentă [40] și a trebuit să analizeze un număr important de documente [41];

— în special din faptul că, deși a anulat decizia Ciment în ceea ce privește societățile respective, Tribunalul a constatat că totuși Comisia dispunea de un anumit număr de indicii care puteau acredita teza acesteia, pe care Tribunalul a considerat-o ulterior ca insuficient întemeiată în drept, potrivit căreia cooperarea în cadrul ECEC avea drept scop și drept efect consolidarea regulii privind respectarea pieței interne [42].

74. Recurenta nu menționează și nici nu contestă în vreun fel aceste din urmă constatări ale Tribunalului, care, după cum reiese în mod clar din punctul 114 din hotărârea atacată, au fost, împreună cu numărul mare de întreprinderi implicate, cele pe care Tribunalul s-a întemeiat în definitiv pentru a conchide că situațiile pe care Comisia trebuia să le soluționeze erau complexe.

75. În aceste condiții, chiar dacă s-ar presupune că Tribunalul a comis o eroare atunci când, în prima parte a raționamentului privitor la complexitatea situațiilor care trebuiau soluționate, s-a referit la cauza Ciment în ansamblul acesteia, în loc să se refere mai degrabă la încălcările specifice imputate societăților ABZK și Nordcement, în opinia noastră, o astfel de eroare nu a avut vreo incidență asupra concluziilor Tribunalului menționate la punctul precedent.

76. Apoi, în ceea ce privește dificultățile de aplicare a dispozițiilor legale relevante, niciun element din hotărârea atacată nu permite să se afirme că Tribunalul nu le-a evaluat în raport cu încălcările imputate în mod specific societăților ABZK și Nordcement. Dimpotrivă, reiese în mod expres din punctul 115 al hotărârii atacate că dificultățile de aplicare a dispozițiilor din Tratatul CE în materie de înțelegeri, inerente acestor dispoziții, „erau cu atât mai importante cu cât elementele de fapt ale cauzei respective, *inclusiv pentru partea din decizie referitoare la [societățile ABZK și Nordcement]*, erau numeroase" [43].

40 — Ibidem, punctul 108.

41 — Ibidem, punctul 114.

42 — Ibidem, punctul 113.

43 — Sublinierea cu caractere italice ne aparține.

77. Aşadar, nici obiecţia analizată în prezent nu ni se pare că trebuie admisă.

78. Observăm, în sfârşit, amintind legalitatea unei luări în considerare globale a marjei de apreciere de care dispunea Comisia în privinţa complexităţii faptelor şi a dificultăţii de aplicare a textelor, că recursul nu conţine nicio obiecţie specifică referitoare la examinarea acestor elemente de către Tribunal, care l-a condus pe acesta din urmă la concluzia că încălcarea dreptului comunitar de către Comisie nu era suficient de gravă. Prin urmare, nu se solicită Curţii să se pronunţe în această privinţă.

79. În lumina considerentelor de mai sus, considerăm că trebuie respins şi al doilea motiv al recursului.

Cu privire la al treilea motiv al recursului, referitor la existenţa unei legături de cauzalitate între comportamentul ilicit şi prejudiciul pretins

80. În cazul în care Curtea ar respinge, astfel cum sugerăm, al doilea motiv al recursului, nu ar fi necesar ca aceasta să analizeze şi al treilea motiv, referitor la existenţa unei legături de cauzalitate între comportamentul ilicit şi prejudiciul pretins.

81. Într-adevăr, potrivit unei jurisprudenţe constante, având în vedere caracterul cumulativ al condiţiilor care trebuie îndeplinite pentru angajarea răspunderii extracontractuale a Comunităţii, şi anume nelegalitatea comportamentului imputat instituţiei comunitare, realitatea prejudiciului şi existenţa unei legături de cauzalitate între comportamentul instituţiei şi prejudiciul invocat, lipsa uneia dintre aceste condiţii este suficientă pentru a respinge o acţiune în despăgubiri [44].

82. Întrucât recurenta nu a demonstrat existenţa unei erori de drept de natură să invalideze constatarea efectuată de Tribunal cu privire la lipsa, în speţă, a unei încălcări suficient de grave a dreptului comunitar şi că acea constatare, singură, justifică respingerea cererii de despăgubire introduse de recurentă, analizarea celui de al treilea motiv se

44 — A se vedea, printre multe altele, hotărârea din 15 ianuarie 1987, GAEC de la Ségaude/Consiliul şi Comisia (253/84, Rec., p. 123, punctele 9 şi 21), hotărârea din 9 septembrie 1999, Lucaccioni/Comisia (C-257/98 P, Rec., p. I-5251, punctul 14), şi hotărârea Atlanta/Comunitatea Europeană, citată anterior, punctul 65.

dovedește a fi inutilă, din moment ce, *în circumstanțele indicate mai sus*, eventuala temeinicie a acestuia nu ar permite vicierea dispozitivului hotărârii atacate [45].

83. De aceea, ne propunem să analizăm în prezent și al treilea motiv numai în eventualitatea în care Curtea ar admite al doilea motiv sau ar decide să analizeze al treilea motiv înaintea celui de al doilea.

Argumentele părților

84. Recurenta consideră că, în speță, Tribunalul a aplicat greșit jurisprudența Curții potrivit căreia Comunitatea poate răspunde numai pentru prejudiciul care decurge într-un mod suficient de direct din comportamentul nelegal al instituției respective [46].

85. În primul rând, recurenta susține că prejudiciul pretins decurge într-un mod suficient de direct din decizia Ciment, din moment ce, în cazul în care Comisia nu ar fi adoptat în privința acesteia decizia respectivă, nu ar fi fost necesar ca recurenta să introducă o acțiune în anulare și să constituie garanțiile bancare.

86. În al doilea rând, aceasta susține că decizia de a constitui garanțiile respective în loc de a plăti imediat amenda aplicată nu este de natură să întrerupă legătura de cauzalitate, în măsura în care dispozitivul deciziei Ciment și lipsa unui efect suspensiv al acțiunii în anulare obligau întreprinderile sancționate să îndeplinească cerința Comisiei de garantare a plății amenzii. Sub acest aspect, nu ar fi permis un tratament diferit, în ceea ce privește consecințele lor juridice, al celor două forme de garanție care puteau fi oferite Comisiei, și anume constituirea unor garanții bancare sau plata imediată a amenzii.

87. În al treilea rând, recurenta subliniază că acea constituire de garanții bancare era conformă „obligației de reducere a prejudiciului" care îi revenea în calitate de victimă a actului nelegal și a avut drept efect să atenueze prejudiciul pe care Comisia ar fi trebuit altfel să i-l despăgubească. Într-adevăr, aceasta arată că în cazul în care ar fi

45 — Cu alte cuvinte, al treilea motiv de recurs este îndreptat împotriva unui element suplimentar al motivării hotărârii Tribunalului și trebuie așadar respins, ca lipsit de relevanță în măsura în care dispozitivul hotărârii se întemeiază pe un alt element al motivării *care rezistă criticilor prezentate de recurentă*.

46 — Hotărârea din 4 octombrie 1979, Dumortier și alții/Consiliul (64/76 și 113/76, 167/78 și 239/78, 27/79, 28/79 și 45/79, Rec., p. 3091, punctul 21).

trebuit să împrumute de la bănci fondurile necesare la plata amenzii, dobânzile pasive pe care ar fi trebuit să le plătească şi pe care Comisia ar fi trebuit să le ramburseze cu titlu de despăgubire ar fi fost superioare – chiar şi după deducerea dobânzilor active pe care valoarea amenzii le-ar fi generat pentru Comisie – comisioanelor datorate pentru garanţiile bancare. Aşadar, Tribunalul ar fi considerat în mod greşit că prejudiciul pretins nu putea fi despăgubit, întrucât Comisia ar fi fost altfel penalizată prin obligaţia de a restitui sumele pe care nu le-a avut niciodată în posesie. Recurenta subliniază că finalitatea obligaţiei de despăgubire prevăzute la articolul 288 al doilea paragraf CE este tocmai aceea de a face astfel încât instituţiile să răspundă pentru prejudiciile pe care le cauzează terţilor prin adoptarea unor decizii nelegale.

88. Comisia arată, dimpotrivă, că nu există o legătură directă de cauzalitate între comportamentul său şi producerea prejudiciului pretins, care ar depinde numai de libera alegere a recurentei de a constitui garanţii bancare în loc de a plăti, provizoriu, amenda. În plus, în opinia acesteia, comisioanele de constituire a garanţiei bancare ar fi existat şi în ipoteza în care Tribunalul nu ar fi admis acţiunea introdusă de recurentă împotriva deciziei Ciment.

Analiză

89. În opinia instanţelor comunitare, în materia răspunderii extracontractuale menţionate la articolul 288 al doilea paragraf CE, Comunitatea putea răspunde numai pentru prejudiciul care decurge într-un mod suficient de direct din comportamentul nelegal al instituţiei în cauză [47] sau, în alţi termeni, acea răspundere presupune existenţa unei legături de cauzalitate directe [48] (sau imediate [49]) între comportamentul nelegal şi prejudiciu [50].

90. Recurenta nu prezintă nicio critică împotriva acestei jurisprudenţe, care serveşte

47 — Hotărârea Dumortier şi alţii/Consiliul, citată anterior, punctul 21, hotărârea Tribunalului din 11 iulie 1996, International Procurement Services/Comisia (T-175/94, Rec., p. II-729, punctul 55), hotărârea Tribunalului din 25 iunie 1997, Perillo/Comisia (T-7/96, Rec., p. II-1061, punctul 41), şi hotărârea Tribunalului din 29 octombrie 1998, TEAM/Comisia (T-13/96, Rec., p. II-4073, punctul 68).

48 — Hotărârea din 30 ianuarie 1992, Finsider şi alţii/Comisia (C-363/88 şi C-364/88, Rec., p. I-359, punctele 28 şi 50) (dar privind răspunderea extracontractuală a CECO), hotărârea Bergaderm şi Goupil/Comisia, citată anterior, punctele 41 şi 42, şi ordonanţa din 12 aprilie 2005, DLD Trading Company Import-Export/Consiliul (C-80/04 P, nepublicată în Recueil, punctul 45), precum şi hotărârea Tribunalului din 18 septembrie 1995, Blackspur şi alţii/Consiliul şi Comisia (T-168/94, Rec., p. II-2627, punctul 40), şi hotărârea Tribunalului din 13 septembrie 2006, CAS Succhi di Frutta/Comisia, (T-226/01, Rec., p. I-2763, punctul 37).

49 — Hotărârea Finsider şi alţii/Comisia, citată anterior, punctul 25.

50 — Existenţa unei legături directe de cauzalitate este de altfel impusă de jurisprudenţa comunitară şi în scopul afirmării răspunderii extracontractuale a statului membru pentru prejudiciile produse printr-o încălcare a dreptului comunitar care i-ar fi imputabilă. A se vedea hotărârile din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur şi Factortame, (C-46/93 şi C-48/93, Rec., p. I-1029, punctele 51 şi 65), hotărârea din 23 mai 1996, Hedley Lomas (C-5/94, Rec., p. I-2553, punctele 25 şi 32), şi hotărârea din 15 iunie 1999, Rechberger şi alţii (C-140/97, Rec., p. I-3499, punctul 72).

drept referință pentru hotărârea atacată și la care însăși recurenta face trimitere în mod expres. În schimb, aceasta aduce critici Tribunalului pentru faptul de a fi aplicat greșit această jurisprudență în speță.

91. Totuși, dacă privim cu atenție, în măsura în care în primul aspect al acestui motiv (a se vedea punctul 85 de mai sus) recurenta consideră că faptul că legătura de cauzalitate impusă există în speță rezultă din însuși faptul că, în cazul în care Comisia nu ar fi adoptat decizia Ciment în privința societăților ABZK și Nordcement, aceste societăți nu ar fi fost obligate să constituie garanții bancare, ni se pare că recurenta invocă în realitate o accepțiune a legăturii de cauzalitate diferită de aceea care se poate deduce din jurisprudența comunitară. Un astfel de argument – admisibil, întrucât ridică o problemă de drept – pare într-adevăr să exprime o concepție potrivit căreia, pentru ca această legătură să existe, este *suficient* ca acel comportament nelegal să constituie o condiție necesară (*condicio sine qua non*) a producerii prejudiciului, în sensul că acesta nu s-ar fi produs în lipsa comportamentului respectiv.

92. Or, este cât se poate de evident că o accepțiune atât de largă a legăturii de cauzalitate – care are un anumit ecou în dreptul răspunderii extracontractuale dintr-un număr limitat de state membre – nu este admisă de jurisprudența comunitară referitoare la articolul 288 al doilea paragraf CE. Într-adevăr, această jurisprudență, astfel cum am observat la punctul 89 de mai sus, limitează răspunderea Comunității la prejudiciile care decurg în mod direct, și chiar *suficient* de direct, din comportamentul nelegal al instituției respective, ceea ce exclude, în special, ca răspunderea respectivă să acopere prejudiciile care ar fi numai o consecință îndepărtată a acestui comportament [51].

93. Prin urmare, primul aspect al acestui motiv trebuie, în opinia noastră, respins.

94. În cadrul aceluiași motiv, recurenta prezintă totuși și alte argumente (a se vedea punctele 86 și 87 de mai sus), care nu presupun în mod necesar o accepțiune a legăturii de cauzalitate întemeiată numai pe ideea acelei *condicio sine qua non* și care nu par în mod logic incompatibile cu o accepțiune mai restrictivă a legăturii de cauzalitate. Argumentele respective urmăresc să demonstreze că decizia recurentei de a constitui garanțiile bancare nu a întrerupt legătura (directă) de cauzalitate dintre deci-

51 — A se vedea hotărârea Dumortier și alții/Consiliul, citată anterior, punctul 21.

zia Ciment și prejudiciile conexe constituirii garanțiilor respective.

95. Reamintim că Tribunalul a exclus în speță existența unei astfel de legături în special pentru motivul că soluția de a constitui o garanție bancară în loc de a plăti imediat amenda era lăsată „la libera apreciere a întreprinderilor" și „nu prezent[a] așadar un caracter obligatoriu decurgând din decizia Ciment" [52].

96. Acest considerent pare să exprime o concepție potrivit căreia, în ipoteza în care un fapt propriu al persoanei care invocă prejudiciul, produs ulterior comportamentului nelegal al instituției, constituie o cauză concomitentă a prejudiciului pretins, un astfel de fapt întrerupe legătura de cauzalitate dintre comportamentul respectiv și prejudiciu dacă acesta nu este consecința *necesară* a comportamentului instituției, ci rezultatul unei alegeri făcute în mod liber, în sensul lipsei de obligație, de către acela care a suferit prejudiciul. O astfel de alegere s-ar interpune între comportamentul instituției și prejudiciu, astfel încât prejudiciul ar fi numai o consecință indirectă sau îndepărtată a respectivului comportament.

97. Or, în al doilea și în al treilea aspect al motivului analizat în prezent, recurenta susține mai întâi că, în speță, decizia de a constitui garanțiile bancare nu era în niciun fel liberă, astfel cum a presupus Tribunalul, ci corespundea unei obligații. În această privință, în opinia recurentei, constituirea de garanții bancare corespundea, pe de o parte, obligației de a respecta cerința Comisiei de a asigura plata amenzii și, pe de altă parte, unei pretinse „obligații de reducere a prejudiciului" suferit de victima actului nelegal.

98. În această privință, trebuie verificat mai întâi dacă aceste argumente pot fi examinate în recurs sau dacă, dimpotrivă, sunt inadmisibile întrucât urmăresc să repună în discuție constatarea sau aprecierea faptelor din hotărârea atacată.

99. Observăm că, tocmai prin aceste argumente, recurenta nu pare să dispute temeinicia interpretării făcute de Tribunal – care ne pare foarte restrictivă – potrivit căreia un prejudiciu decurge într-un mod suficient de direct din comportamentul instituției numai atunci când prejudiciul este consecința necesară a respectivului comportament. Recurenta, care nu mai propune o accepțiune diferită a legăturii de cauzalitate, pare doar să critice Tribunalul pentru faptul de a fi calificat drept liberă și fără caracter obligatoriu decizia de a constitui garanții

52 — Hotărârea atacată, punctele 123 și 124.

bancare adoptată de întreprinderea obligată la plata amenzii.

100. Trebuie să considerăm că această calificare este rezultatul unei *aprecieri a faptelor* efectuate de Tribunal, sustrasă ca atare controlului Curții, sau că aceasta reprezintă mai degrabă o *calificare juridică a faptelor*, care poate fi contestată în fața Curții?

101. Tindem să considerăm că, deși este destinată, în definitiv, să verifice existența concretă a legăturii de cauzalitate, întrebarea adresată de recurentă contribuie la calificarea juridică a faptelor, ceea ce implică admisibilitatea argumentelor recurentei citate anterior. Ni se pare totuși că, în ceea ce privește fondul, aceste argumente nu pot fi admise.

102. Într-adevăr, pe de o parte, constituirea unei garanții bancare nu poate fi considerată, în opinia noastră, ca făcând obiectul unei obligații alternative care este în sarcina întreprinderii sancționate. Astfel cum Tribunalul a arătat în mod corect, întreprinderea obligată la plata unei amenzi printr-o decizie a Comisiei este obligată din punct de vedere juridic să plătească amenda în termenul acordat prin acea decizie, cu excepția cazului în care efectele acesteia din urmă sunt suspendate de Tribunal. În schimb, constituirea unei garanții bancare reprezintă numai o posibilitate oferită de Comisie întreprinderii sancționate de a suspenda temporar – și anume, pe durata procedurii de control jurisdicțional al deciziei de aplicare a amenzii – executarea acestei obligații.

103. Prin urmare, plata amenzii și constituirea unei garanții bancare nu pot, în scopurile care ne interesează, să fie plasate pe același plan în contextul, care trebuie precizat, al unei abordări interpretative precum cea pe care am descris-o la punctul 96 de mai sus, pe care argumentele recurentei ce sunt examinate în prezent nu o pun în discuție și a cărei temeinicie nu este așadar necesar să fie apreciată în cadrul prezentei proceduri.

104. Pe de altă parte, deși este adevărat că, potrivit unui principiu general, comun sistemelor juridice ale statelor membre, pentru a nu suporta ea însăși acel prejudiciu, persoana lezată trebuie să dovedească o diligență rezonabilă în limitarea întinderii prejudiciului [53], este, în opinia noastră, excesiv să se considere că o întreprindere obligată în mod nelegal la plata unei amenzi ar avea obligația de a constitui o garanție bancară în măsura în care s-ar dovedi, în prealabil, că este de

53 — Hotărârea din 19 mai 1992, Mulder și alții/Consiliul și Comisia (C-104/89 și C-37/90, Rec., p. I-3061, punctul 33), hotărârile Brasserie du pêcheur și Factortame, citate anterior (punctul 85), și hotărârea din 16 martie 2000, Parlamentul European/Bieber (C-284/98 P, Rec., p. I-1527, punctul 57).

natură să genereze comisioane inferioare prejudiciului care ar putea fi, eventual, despăgubit de Comisie.

105. Sugerăm aşadar Curţii să respingă argumentele prezentate de recurentă prin care se încearcă să se demonstreze că, în mod contrar opiniei exprimate de Tribunal în hotărârea atacată, decizia de a constitui garanţiile bancare în speţă corespundea unei obligaţii şi, *pentru acest motiv*, nu putea întrerupe legătura de cauzalitate dintre decizia Ciment şi prejudiciul pretins.

106. Al treilea aspect al acestui motiv (a se vedea punctul 87 de mai sus) cuprinde totuşi o obiecţie suplimentară, care nu este întemeiată pe o pretinsă „obligaţie de a reduce prejudiciul" aflată în sarcina victimei actului nelegal, ci pe o atenuare a consecinţelor prejudiciabile ale deciziei Ciment prin constituirea unor garanţii bancare [54].

107. Trebuie observat că această obiecţie urmăreşte să respingă argumentaţia prin care Tribunalul, în partea din hotărârea atacată referitoare la existenţa legăturii de cauzalitate, a exclus ca recurenta să se poată prevala în mod util de principiul îmbogăţirii fără justă cauză pentru a obţine rambursarea comisioanelor de constituire a garanţiilor bancare. Această argumentaţie este prezentată la punctul 130 din hotărârea atacată în termenii următori:

„[...] trebuie constatat că [...] neasumarea, de către Comisie, a plăţii comisioanelor aferente constituirii unei garanţii bancare nu conduce la o îmbogăţire fără justă cauză a Comunităţii, întrucât comisioanele de constituire a garanţiei bancare respective nu au fost plătite Comunităţii, ci unui terţ. Respectarea principiului general de interzicere a îmbogăţirii fără justă cauză nu justifică aşadar în niciun caz o astfel de restituire. Dimpotrivă, în cazul în care Comisia ar fi trebuit să îşi asume plata comisioanelor aferente constituirii unei garanţii bancare, acest fapt ar permite repunerea întreprinderii respective în situaţia în care se afla înainte de adoptarea deciziei în litigiu, însă Comisia ar fi penalizată, întrucât ar trebui să restituie acelei întreprinderi sume pe care nu le-a avut în posesie" [55].

54 — A se vedea recursul, punctul 63, *in fine*.

55 — La punctul 20 din cererea depusă în faţa Tribunalului, recurenta s-a referit în mod expres la principiul interzicerii îmbogăţirii fără justă cauză şi la aplicarea acestuia de către Tribunal pentru a afirma obligaţia Comisiei de a plăti dobânzile de întârziere privind amenda aplicată în mod nelegal şi încasată, în hotărârea din 10 octombrie 2001, Corus UK/Comisia (T-171/99, Rec., p. II-2967).

108. Trebuie subliniat că interzicerea îmbogățirii fără justă cauză, care constituie un principiu general al dreptului comunitar și care se aplică în egală măsură Comunității [56], nu își găsește aplicarea în prezenta cauză în calitate de temei autonom al cererii recurentei prin care aceasta din urmă solicită obligarea Comisiei la rambursarea comisioanelor de constituire a garanției bancare. După cum s-a observat în hotărârea atacată și după cum reiese clar și din recurs, această cerere este o cerere de reparare a unui prejudiciu întemeiată pe răspunderea extracontractuală a Comunității menționată la articolul 288 al doilea paragraf CE. În schimb, principiul general al interzicerii îmbogățirii fără justă cauză trebuie luat în considerare, în speță, ca parametru pentru interpretarea condiției privind existența unei legături de cauzalitate relevante pentru stabilirea unei astfel de răspunderi. Într-adevăr, astfel cum am arătat mai sus, în cadrul examinării condiției respective, Tribunalul a prezentat considerentele raportate la punctul precedent, pe care recurenta le contestă în fața Curții în cadrul celui de al treilea motiv de recurs, care se referă de asemenea la existența acestei condiții.

109. În esență, obiecția recurentei pe care o examinăm în prezent, ce se focalizează asupra analizei prin care Tribunalul a exclus ca recurenta să se poată prevala în mod util de principiul general al interzicerii îmbogățirii fără justă cauză, trebuie, în opinia noastră, să fie înțeleasă în sensul că urmărește să obțină recunoașterea faptului că decizia de constituire a garanțiilor bancare, *în măsura în care a redus întinderea prejudiciului* care a rezultat din actul ilicit al Comisiei, nu poate – fără a încălca principiul general menționat anterior – să fie considerată de natură să întrerupă legătura directă de cauzalitate dintre nelegalitate și prejudiciu, independent de caracterul liber sau obligatoriu al acesteia.

110. Această obiecție, ce ridică de asemenea o problemă de drept și este așadar admisibilă în cadrul recursului, ne pare demnă de a fi luată în considerare în mod serios.

111. Recurenta afirmă în special că societățile ABZK și Nordcement, prin constituirea de garanții bancare în locul plății amenzii, au putut evita contractarea unui împrumut bancar pentru a obține fondurile necesare acestei plăți. În cazul în care, dimpotrivă, acestea ar fi contractat un împrumut, Comisia ar fi trebuit să ramburseze recurentei, cu titlu de despăgubire în temeiul articolului 288 al doilea paragraf CE, dobânzile pasive generate de acest împrumut, cu deducerea în prealabil a dobânzilor active pe care instituția le-ar fi putut obține din sumele primite cu titlu de plată a amenzii. În opinia recurentei, această diferență ar fi fost oricum superioară comisioanelor de constituire a garanțiilor bancare acumulate efectiv.

56 — Hotărârea din 10 iulie 1990, Grecia/Comisia (C-259/87, Rec., p. I-2845, publicare sumară, punctul 26). A se vedea și hotărârea Tribunalului Corus UK/Comisia, citată anterior, punctul 55, și hotărârea din 23 noiembrie 2004, Cantina sociale di Dolianova și alții/Comisia (T-166/98, Rec., p. II-3991, punctul 160).

112. Considerăm, precum recurenta, că Tribunalul a exclus în mod greșit orice îmbogățire fără justă cauză a Comunității pentru motivul că acele comisioane au fost plătite unor terți (băncilor), iar nu Comunității, și a subliniat că rambursarea comisioanelor respective de către Comisie ar penaliza-o pe nedrept pe aceasta din urmă, întrucât ar trebui să restituie sume de care nu a beneficiat.

113. Cu un astfel de raționament, Tribunalul a pierdut din vedere faptul că poate exista „îmbogățire" nu numai atunci când persoana respectivă beneficiază de o majorare a veniturilor, ci și atunci când aceasta beneficiază de o diminuare a sumelor pe care le datorează (a datoriilor). Tribunalul s-a focalizat în mod greșit asupra faptului că nicio plată nu fusese primită de Comisie, în timp ce acesta ar fi trebuit, în opinia noastră, să acorde importanță datoriei (prejudiciul care trebuie despăgubit) care ar fi rezultat pentru Comunitate în cazul în care amenda aplicată nelegal ar fi fost plătită.

114. În opinia noastră, din momentul în care s-ar demonstra, pe de o parte, că situația pieței financiare și cea a întreprinderilor sancționate era de natură să permită, prin constituirea unor garanții bancare, prevenirea unui prejudiciu (neacoperit de simpla plată a dobânzilor de întârziere pentru valoarea amenzii la care Comisia ar fi fost obligată [57]) superior valorii comisioanelor de constituire a garanțiilor bancare care au fost plătite și că, pe de altă parte, Comunitatea ar fi trebuit să răspundă de acest prejudiciu în temeiul răspunderii sale pentru un act nelegal, astfel cum este prevăzut la articolul 288 al doilea paragraf CE, recurenta ar avea dreptul, în temeiul acestei dispoziții, la rambursarea acestor comisioane de către Comunitate.

115. Dacă, într-adevăr, un comportament neglijent al victimei actului nelegal care a contribuit la producerea prejudiciului suferit de aceasta poate, în anumite condiții, să întrerupă legătura de cauzalitate dintre actul nelegal și prejudiciu, trebuie să se considere că situația este diferită în cazul în care comportamentul aceleiași persoane, care, dimpotrivă, răspunde unor criterii de diligență și care, prin modificarea lanțului de cauzalitate creat de actul nelegal, a avut drept efect producerea unui prejudiciu diferit

57 — Această plată, împreună cu restituirea capitalului corespunzător amenzii care a fost plătită fără a fi necesar, este impusă Comisiei, în temeiul articolului 233 CE, în executarea unei hotărâri de anulare sau de reducere a unei amenzi aplicate pentru încălcarea regulilor din tratat în materie de concurență. A se vedea în acest sens hotărârea din 8 iulie 2004, Corus UK/Comisia (T-48/00, Rec., p. II-2325, punctul 223), și ordonanța din 4 mai 2005, Holcim (France)/Comisia (T-86/03, Rec., p. II-1539, punctul 30).

și mai mic decât prejudiciul care trebuie despăgubit ce ar fi rezultat din actul ilicit [58].

116. Formulând problema în alți termeni, se poate spune că, în cazul unui comportament diligent al victimei actului nelegal, care a evitat prejudiciul sau a limitat întinderea acestuia, analiza răspunderii (izvorâte dintr-un act nelegal) Comunității pentru cheltuielile sau alte pierderi suferite de victimă prin adoptarea acestui comportament se face prin verificarea existenței unei legături directe de cauzalitate între actul nelegal și prejudiciul care trebuie despăgubit și care a fost evitat, iar nu între actul nelegal și cheltuielile sau pierderile respective.

117. Pe de altă parte, considerăm că este oportun să adăugăm că un drept la rambursarea cheltuielilor sau a pierderilor suferite de victima unui act nelegal în cadrul unei tentative diligente de evitare a prejudiciului ar trebui să îi fie recunoscut – cel puțin în limitele valorii prejudiciului care trebuie despăgubit și care a fost evitat – chiar și în cazul în care acestea ar fi egale sau superioare acelei valori.

118. Critica formulată de recurentă împotriva argumentării Tribunalului amintită la punctul 107 de mai sus ne pare așadar întemeiată.

119. În cazul în care Curtea ar trebui, contrar celor sugerate de noi, să admită cel de al doilea motiv de recurs, ar trebui, în opinia noastră, să admită și cel de al treilea motiv, în limitele pe care tocmai le-am prezentat.

Cu privire la fondul acțiunii în despăgubire

120. Potrivit articolului 61 din Statutul Curții de Justiție, „[î]n cazul în care recursul

58 — Ni se pare semnificativ în această privință să semnalăm că, în două dintre cele mai cunoscute tentative actuale de codificare, de către specialiști în materie, a principiilor dreptului comunitar al răspunderii civile (tentative realizate plecând de la examinarea comparativă a sistemelor naționale și care urmăresc să stimuleze reflecția și să pregătească terenul pentru o viitoare eventuală armonizare sau unificare a acelor sisteme) – aceea a European Group on Tort Law (Grupul european privind răspunderea civilă, denumit în continuare „EGTL") din Viena (a se vedea http://www.egtl.org) și aceea a Study Group on a European Civil Code (Grupul de studiu pentru elaborarea unui cod civil european, denumit în continuare „SGECC") din Osnabrück (a se vedea http://www.sgeec.net) – figurează un articol potrivit căruia pot fi despăgubite cheltuielile efectuate în mod rezonabil pentru a preveni un prejudiciu iminent sau pentru a limita gravitatea acestuia din urmă. A se vedea articolul 2:104 din „Principiile dreptului european al răspunderii civile", elaborate de EGTL (versiunea din mai 2005), și articolul 6:302 din „Principiile dreptului european al răspunderii civile", elaborate de SGECC (versiunea din noiembrie 2006).

este întemeiat, Curtea anulează hotărârea Tribunalului. Aceasta poate fie să pronunțe hotărârea definitivă privind litigiul, în cazul în care acesta se află în stare de a fi judecat, fie să înapoieze Tribunalului cauza, în vederea pronunțării" [traducere neoficială].

121. Având în vedere concluzia la care am ajuns în cadrul analizei celui de al doilea motiv de recurs, care ar fi suficientă pentru a întemeia respingerea cererilor recurentei, ne limităm, în ceea ce privește eventuala aplicare de către Curte a dispoziției citate anterior în ipoteza în care ar admite al doilea și al treilea motiv de recurs, la o singură și simplă remarcă.

122. Deși a solicitat Curții să se pronunțe definitiv asupra fondului, în sensul obligării Comisiei la rambursarea comisioanelor de constituire a garanțiilor bancare, majorate cu dobânzi de întârziere, recurenta a omis, atât în cadrul procedurii aflate pe rolul Tribunalului, cât și în cadrul celei aflate pe rolul Curții, să furnizeze vreo dovadă a faptului că plata amenzii, în locul constituirii unor garanții bancare, ar fi produs un prejudiciu care trebuia despăgubit și care nu ar fi fost acoperit prin plata, de către Comisie, a unor dobânzi de întârziere aplicate la valoarea amenzii. În special, aceasta nu a prezentat informații detaliate și dovezi atât privind necesitatea societăților ABZK și Nordcement de a contracta împrumuturi pentru a plăti amenda aplicată, cât și cu privire la rata dobânzilor pasive care ar fi fost practicate la aceste împrumuturi.

123. Remarca aceasta, care nu ni se pare că autorizează o modificare a motivelor hotărârii atacate astfel încât să evite anularea acesteia în temeiul celui de al treilea motiv de recurs [59], justifică, în opinia noastră, faptul că, în cazul în care nu procedează la acea anulare, Curtea se pronunță definitiv asupra acestui litigiu prin respingerea acțiunii în despăgubire formulată de reclamantă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

124. În temeiul articolului 122 primul paragraf din Regulamentul de procedură, în cazul în care recursul este respins, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 69 alineatul (2) din regulamentul respectiv, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.

59 — Într-adevăr, reamintim că, potrivit jurisprudenței comunitare, erorile de drept comise de Tribunal nu sunt de natură să invalideze hotărârea atacată dacă dispozitivul acesteia din urmă pare a fi întemeiat pe alte motive *de drept* (a se vedea în acest sens hotărârea din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 47, hotărârea Comisia/Camar și Tico, citată anterior, punctul 57, și hotărârea din 30 septembrie 2003, Biret International/Consiliul, C-93/02 P, Rec., p. I-10497, punctul 60). Remarca pe care am făcut-o în cadrul concluziilor este valabilă totuși pe planul constatării faptelor și al aprecierii probelor referitoare la aceste fapte, și nu pe planul calificării juridice a faptelor, astfel cum au fost constatate de Tribunal.

125. Întrucât sugerăm Curții să respingă recursul, iar Comisia a solicitat obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată, considerăm că recurenta trebuie obligată la plata acestora.

Concluzie

126. În lumina considerentelor de mai sus, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

„Respinge recursul.

Obligă Holcim (Deutschland) AG la plata cheltuielilor de judecată."